

УДК 78.071:37.013

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2026.1.13>

Б. Є. ЖОРНЯК

*кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри музичного мистецтва,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: bzhornyak@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-9122-9323>*

І. В. СТЕПАНЮК

*кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: istepanyuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-9324-2655>*

Д. В. ЧАМАХУД

*доктор філософії, старший викладач кафедри музичного мистецтва,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний інститут»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: dchamakhud@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0003-3402-7335>*

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ НАПИСАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Актуальність порушеної у статті проблеми науково-дослідницької підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва в процесі написання кваліфікаційного дослідження зумовлена зростанням вимог до якості професійної підготовки педагогів мистецького профілю, необхідністю формування у здобувачів освіти стійких дослідницьких компетентностей, здатності до аналітичного мислення й наукового осмислення музично-педагогічних явищ, а також потребою інтеграції наукової діяльності з практикою фахової підготовки в умовах сучасної освітньої парадигми.

У статті розкрито особливості науково-дослідницької підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва в процесі написання кваліфікаційного дослідження. Окреслено зміст, етапи та педагогічні умови формування дослідницьких компетентностей, необхідних для професійного становлення майбутніх педагогів. Особливу увагу приділено ролі самостійної роботи, наукового керівництва та інтеграції теоретичних і практичних аспектів музично-педагогічної освіти.

Дослідницька діяльність та розвиток відповідних навичок є ключовою складовою професійної підготовки фахівця будь-якої галузі. У цьому контексті автори здійснюють аналіз специфіки науково-дослідної діяльності майбутніх фахівців з музичного мистецтва та визначають особливості формування у них дослідницьких компетентностей у процесі професійної підготовки. Такий підхід окреслює педагогічні умови та методичні засоби, які сприяють ефективному розвитку здатності здобувачів освіти до самостійного наукового пошуку та творчого вирішення професійних завдань.

Кваліфікаційна робота – це форма самостійної наукової роботи здобувача освіти. Кваліфікаційна робота перевіряє не лише теоретичну і практичну підготовку майбутнього фахівця, але і його вміння працювати з літературою, досліджувати, аналізувати, систематизувати, узагальнювати педагогічний та науковий досвід, вести науково-педагогічні дослідження під керівництвом наукового керівника.

У статті автори пропонують програму освітнього компоненту, а також, вимоги до захисту та виступу здобувачів освіти в галузі музичного мистецтва.

Ключові слова: здобувачі освіти, дослідницька компетентність, експеримент, кваліфікаційна робота, фахівці з музичного мистецтва.

Вступ. Дослідницький підхід до навчання має глибоке історико-філософське підґрунтя та відомий ще з античних часів. Класичне осмислення ідеї пізнання світу через дослідження простежується у філософських поглядах Сократа, який розглядав пізнання як активний процес пошуку істини шляхом діалогу, запитування та критичного осмислення. У працях Аристотеля дослідження постає як цілеспрямована діяльність, спрямована на реалізацію потенційних можливостей людини, що відбувається в процесі переходу від можливого до дійсного. Такий перехід, на думку мислителя, є неможливим без активного залучення інтелектуальної діяльності, що передбачає аналіз, узагальнення та осмислення здобутого досвіду. Отже, ще в античній філософії закладено методологічні засади дослідницького підходу, який і в сучасній освіті розглядається як ефективний засіб розвитку пізнавальної активності та мисленнєвої самостійності здобувачів освіти.

Поставлення проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в системі вищої педагогічної освіти зумовлюють підвищення вимог до рівня професійної та науково-дослідницької підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва. Особливої актуальності набуває проблема формування у здобувачів освіти здатності до самостійної наукової діяльності, аналітичного мислення, узагальнення та інтерпретації музично-педагогічних явищ, що є необхідною умовою якісного виконання кваліфікаційного дослідження.

Водночас аналіз практики підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва засвідчує наявність суперечностей між зростаючими вимогами до рівня сформованості дослідницьких компетентностей і недостатньою методичною забезпеченістю процесу їх формування в ході написання кваліфікаційних робіт. Недостатньо окресленими залишаються педагогічні умови, зміст і послідовність науково-дослідницької підготовки здобувачів освіти мистецького профілю.

Зазначені обставини зумовлюють необхідність наукового осмислення та теоретичного обґрунтування особливостей науково-дослідницької підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва в процесі написання

кваліфікаційного дослідження, що й визначає проблему зазначеної теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначаючи основні засади науково-дослідницької підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва в процесі написання кваліфікаційного дослідження, автори спираються на наукові праці Т.Завадської, О. Дубасенюк, А.Козир, М. Назаренко, О. Олексюк, Г.Падалки О. Красовської та ін.

Їх наукові дослідження зосереджені на проблемах активізації науково-дослідницької діяльності майбутніх педагогів, зокрема фахівців з музичного мистецтва, а також на вивченні методологічних, методичних і виконавських аспектів їх професійної підготовки. У працях учених проаналізовано сучасні освітні парадигми, методологічні підходи до професійної підготовки, історію розвитку музично-педагогічної освіти та специфіку формування професійних і особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Узагальнення наукових позицій, зокрема зарубіжних вчених (R. Harper, F. Prentice), засвідчує необхідність модернізації музично-педагогічної освіти шляхом переходу від репродуктивного навчання до активного, творчо зорієнтованого, що забезпечує формування ціннісного, естетичного та професійно-особистісного досвіду майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

Мета статті – висвітлення специфіки формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців з музичного мистецтва під час підготовки кваліфікаційних робіт.

Результати та дискусії. Сучасний етап розвитку системи вищої педагогічної освіти в Україні характеризується підвищеними вимогами до якості професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі мистецтва, зокрема музичного. Реалізація компетентнісного підходу, орієнтація на інтеграцію теорії і практики, розвиток дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти зумовлюють особливу роль кваліфікаційних робіт як важливої форми навчально-наукової діяльності здобувачів освіти.

Зацікавлення науковців проблемою активізації науково-дослідницької діяльності студентів має тривалу історію. Ще у XIX столітті видатний педагог Адольф Дістерверг наго-

лошував, що відмова студента від наукової роботи призводить до домінування механічного, рутинного й шаблонного мислення, що негативно позначається на його інтелектуальному розвитку. У контексті освітніх реформ того часу Вільгельм фон Гумбольдт окреслив нові стратегічні цілі освіти, зокрема формування здатності до самостійного мислення та опанування принципів і методів наукового дослідження. Таким чином, саме дослідницька діяльність розглядається як фундамент інтелектуальної освіти, без якого пізнавальна активність не може набути повноцінного наукового характеру й забезпечити ефективний розвиток мислення [Барно: 151].

Дослідження, на відміну від природних і спонтанних способів пізнання навколишнього світу, базується на певній системі дій і нормі діяльності, якою виступає науковий метод. Його ефективна реалізація передбачає чітке усвідомлення мети дослідження та визначення засобів її досягнення, що включають методологію, концептуальні підходи, конкретні методи й прийоми наукового пізнання. Крім того, дослідницький процес орієнтований на забезпечення відтворюваності отриманих результатів, їх надійності та обґрунтованості. Важливим аспектом є систематичне планування й документування всіх етапів роботи, що дозволяє контролювати хід дослідження, аналізувати проміжні результати та формувати науково обґрунтовані висновки. Таким чином, наукове дослідження постає як свідомий, організований і методологічно виважений процес, що забезпечує перехід від інтуїтивного до системного й об'єктивного пізнання явищ та закономірностей [Вихрущ: 21].

Багато педагогів вважають, що проходження студентом традиційних етапів наукового дослідження автоматично впливає на його особистісний розвиток. Проте така позиція є, по суті, зовнішньою щодо формування індивідуального досвіду здобувача, оскільки існує ризик обмежитися лише формальним, спрощеним виконанням встановлених наукових процедур. Тому важливо чітко розмежовувати два аспекти: оформлення наукової роботи відповідно до прийнятих стандартів та реальний процес побудови дослідження, що передбачає глибоке осмислення проблеми, самостійний

вибір методів і активне включення студента у творчий та аналітичний процес наукової діяльності. Лише за умов органічного поєднання формальної структури та реальної дослідницької роботи формується справжня науково-дослідницька компетентність.

Експеримент у кваліфікаційній роботі розглядається як метод навчання, який за своєю суттю є базовою формою наукового дослідження. Він дозволяє відтворювати явища або процеси в спеціально створених умовах, спостерігати їх розвиток і виявляти ознаки, які в природних умовах важко або неможливо зафіксувати. У ході дослідно-експериментальної роботи студенти набувають комплексних знань: про предмети та явища природи, їх взаємозв'язки та закономірності (предметні результати); про послідовність та способи виконання практичних дій, необхідних для реалізації експерименту; про прилади, матеріали та їх призначення, що забезпечують ефективно проведення дослідження.

Експеримент одночасно виконує навчальну та пізнавальну функції, сприяючи формуванню у студентів практичних умінь, дослідницьких навичок і глибокого розуміння закономірностей досліджуваних явищ [Кравець: 63].

Кваліфікаційна робота є обов'язковою складовою частиною процесу науково-методичної й професійної підготовки як бакалаврів та і магістрів з музичного мистецтва. Підготовка таких робіт дає можливість студентам:

- систематизувати здобуті теоретичні знання;
- перевіряти їх якість, науково і креативно мислити;
- розвивати пізнавальну активність;
- аналізувати та порівнювати різні підходи щодо розв'язання певної педагогічної проблеми.

Підготовка кваліфікаційної роботи дає можливість здобувачам освіти: систематизувати здобуті теоретичні знання, перевіряти їх якість, науково і креативно мислити, розвивати пізнавальну активність, аналізувати та порівнювати різні підходи щодо розв'язання певної педагогічної проблеми, відповідно до теми роботи.

Програма освітнього компоненту в себе включає:

- вибір теми дослідження;
- затвердження графіку виконання роботи;
- складання бібліографії з теми;
- вивчення літературних джерел із теми дослідження;
- збір емпіричного матеріалу (проведення спостережень, опитування, тестування);
- підготовка першого варіанту роботи (до виходу на попередній захист роботи);
- внесення змін до плану та змісту роботи;
- оформлення остаточного варіанту роботи згідно вимог;
- подача кваліфікаційної роботи керівнику (за 2 тижні до захисту).

Захист кваліфікаційних робіт проводиться до початку державної підсумкової атестації відповідно до графіка, затвердженого кафедрою. Процедура захисту має публічний характер і відбувається перед комісією у складі трьох викладачів, персональний склад якої визначається завідувачем кафедри, за обов'язкової участі наукового керівника та у присутності студентів академічної групи.

Захист передбачає усну доповідь студента тривалістю 5–7 хвилин, у межах якої обґрунтовується актуальність обраної теми, визначаються об'єкт і предмет дослідження, формулюються мета й завдання, а також висвітлюється основний зміст кваліфікаційної роботи. Доповідь супроводжується демонстрацією наочного матеріалу (таблиць, схем, ілюстрацій, мультимедійних презентацій тощо).

Після виступу студент дає відповіді на запитання членів комісії та зауваження, висловлені під час обговорення, які можуть стосуватися як змісту роботи, так і проблематики відповідного освітнього компонента. У процесі захисту допускається використання активних форм і методів представлення результатів дослідження. Науковий керівник подає характеристику студента, зокрема оцінює рівень його самостійності та ставлення до виконання роботи.

Після завершення захисту всіх кваліфікаційних робіт оголошуються підсумкові оцінки. Право бути присутніми на захисті мають завідувач кафедри, викладачі, куратор академічної групи та декан факультету. Кваліфікаційні роботи, подані з порушенням установлених термінів без поважних причин, оцінюються з пониженням балу.

Підхід до дослідницької діяльності як до особистісної властивості передбачає її комплексний аналіз із кількох взаємопов'язаних аспектів: потребнісно-мотиваційного аспекту, який відображає наявність у особистості внутрішньої активності та інтересу до пізнання, що виступає рушійною силою наукового пошуку; аспекту внутрішньої ініціативи, що стимулює прагнення до відкриття нового та самостійного пошуку рішень; операційно-технічного аспекту, який включає набір умінь і навичок, необхідних для практичного виконання наукових процедур та реалізації дослідницьких завдань.

Комплексне поєднання цих складових забезпечує формування дослідницької компетентності як інтегрованої особистісної якості, що визначає ефективність науково-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

Висновки. Отже, науково-дослідницька підготовка орієнтована насамперед на здобуття студентом нових знань, які є необхідними для майбутнього педагога та сприяють пошуку ефективних способів і засобів удосконалення педагогічного процесу. Підготовка майбутніх фахівців з музичного мистецтва до науково-дослідницької діяльності виконує дві взаємопов'язані функції: дослідницьку функцію, що полягає у формуванні професійних компетентностей педагога-музиканта як активного дослідника у своїй галузі; педагогічну функцію, яка полягає у навчанні студентів методам і прийомам дослідницької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барно О.М. Інноваційна педагогіка: навч. посіб. Донецьк : ЛАНДОН ХХІ, 2013. 286 с.
2. Вихрущ В.О. Методологія та методика наукового дослідження. Тернопіль, 2018. 224 с.
3. Кравець Н. П. Основи наукових досліджень. навчальний посібник. видання 3-є, випр. і доповнене. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 74 с.
4. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ : «Видавничий дім «Професіонал», 2008. 240 с.
5. Лузан П.Г. Основи науково-педагогічних досліджень. Київ : НАКККІМ, 2010. 270 с.

6. Мокін Б.І., Мокін О.Б. *Методологія та організація наукових досліджень* : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2014. 180 с.
7. *Основи наукових досліджень. Навчальний посібник.* / за ред. О.М. Сінчук, Т.М. Берідзе, М.Л. Барановська, О.В. Данілін, Д.О. Кальмус. Київ, 2022. 196 с.
8. Harper, R., Prentice, F. (2024). Responsible but powerless: staff qualitative perspectives on cheating in higher education. *International Journal for Educational Integrity. Volume 20.* <https://doi.org/10.1007/s40979-024-00170-7>

REFERENCES

1. Barno, O. M. (2013). *Innovatsiina pedahohika: navch. posib.* [Innovative Pedagogy] Donetsk: LANDON XXI. 286 s. [in Ukrainian].
2. Vykhrushch, V. O. (2018). *Metodolohiia ta metodyka naukovooho doslidzhennia.* [Methodology and Methods of Scientific Research]. Ternopil. 224 s. [in Ukrainian].
3. Kravets, N. P. (2020). *Osnovy naukovykh doslidzhen: navchalnyi posibnyk* [Fundamentals of Scientific Research] (3-ye vyd., vypr. i dopovn.). Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. 74 s. [in Ukrainian].
4. Kovalchuk, V. V., & Moiseiev, L. M. (2008). *Osnovy naukovykh doslidzhen: navchalnyi posibnyk.* [Fundamentals of Scientific Research] Kyiv: Vydavnychiy dim «Profesional». 240 s. [in Ukrainian].
5. Luzan, P. H. (2010). *Osnovy naukovo-pedahohichnykh doslidzhen.* [Fundamentals of Scientific and Pedagogical Research] Kyiv: NAKKKIM. 270 s. [in Ukrainian].
6. Mokin, B. I., & Mokin, O. B. (2014). *Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen: navch. posib.* [Methodology and Organization of Scientific Research]. Vinnytsia: VNTU. 180s. [in Ukrainian].
7. Sinchuk, O. M., Beridze, T. M., Baranovska, M. L., Danilin, O. V., & Kalmus, D. O. (Eds.) (2022). *Osnovy naukovykh doslidzhen: navchalnyi posibnyk.* [Fundamentals of Scientific Research] Kyiv, 2022. 196 s. [in Ukrainian].
8. Harper, R., Prentice, F. (2024). Responsible but powerless: staff qualitative perspectives on cheating in higher education. *International Journal for Educational Integrity. Volume 20.* <https://doi.org/10.1007/s40979-024-00170-7> [in English].

B. YE. ZHORNIAK

*Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Musical Arts,
Municipal Institution of Higher Education “Lutsk Pedagogical Institute” of the Volyn Regional Council,
Lutsk, Ukraine
E-mail: bzhorniyak@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-9122-9323>*

I. V. STEPANYUK

*Candidate of Arts (Art Studies), Associate Professor at the Department of Musical Arts,
Municipal Institution of Higher Education “Lutsk Pedagogical Institute” of the Volyn Regional Council,
Lutsk, Ukraine
E-mail: istepanyuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-9324-2655>*

D. V. CHAMAKHUD

*Doctor of Philosophy, Lecturer at the Department of Musical Arts,
Municipal Institution of Higher Education “Lutsk Pedagogical Institute” of the Volyn Regional Council,
Lutsk, Ukraine
E-mail: dchamakhud@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0003-3402-7335>*

SCIENTIFIC AND RESEARCH TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN MUSICAL ARTS IN THE PROCESS OF WRITING QUALIFICATION RESEARCH

The relevance of the problem addressed in the article the scientific and research training of future specialists in musical arts during the process of writing qualification research is determined by the increasing requirements for the quality of professional training of art-profile teachers, the necessity of forming stable research competencies in students, their ability for analytical thinking and scientific comprehension of music-pedagogical phenomena, as well

as the need to integrate scientific activity with professional practice within the framework of the modern educational paradigm.

The article reveals the specific features of scientific and research training for future specialists in musical arts in the process of writing qualification research. It outlines the content, stages, and pedagogical conditions for forming research competencies essential for the professional development of future teachers. Special attention is paid to the role of independent work, scientific supervision, and the integration of theoretical and practical aspects of music-pedagogical education.

Research activity and the development of corresponding skills are a key component of professional training in any field. In this context, the authors analyze the specifics of scientific and research activity of future specialists in musical arts and identify the features of forming research competencies during professional training. This approach defines the pedagogical conditions and methodological tools that contribute to the effective development of students' ability for independent scientific inquiry and creative solution of professional tasks.

A qualification research paper is a form of independent scientific work for the student. It evaluates not only the theoretical and practical training of the future specialist but also their ability to work with literature, conduct research, analyze, systematize, and generalize pedagogical and scientific experience, and carry out scientific and pedagogical research under the guidance of a supervisor.

In the article, the authors propose an educational component program, as well as the requirements for the defense and presentation of students in the field of musical arts.

Key words: students, research competence, experiment, qualification research, specialists in musical arts.

Дата першого надходження статті до видання: 15.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

